

Stockholm 2015-05-04

Överlämnas till Krigsmaterielexportöversynskommittén den 4 maj 2015

Konsekvenser av en förändrad krigsmateriellagstiftning

Inledning

Säkerhets- och försvarsföretagen (SOFF) stödjer behovet av en strikt krigsmateriellagstiftning med noggrann kontroll och uppföljning. Säkerhets- och försvarsindustrin säljer plattformar och utrustning som rätt använda bidrar till stabilitet och säkerhet, men som även kan skapa stor skada och förstörelse, särskilt om det används i strid med internationell rätt. Detta är följaktligen ett verksamhetsområde som ställer mycket höga krav på ett ansvarsfullt agerande från alla berörda parter. Behoven av politisk legitimitet samt en bred förankring i Sveriges riksdag för försvarsmaterielexporten är uppenbar.

Säkerhets- och försvarsföretagen vill i denna inlägga till utredningen peka på några frågeställningar som är centrala för branschorganisationens medlemmar i ljuset av att en förändrad krigsmateriellagstiftning kan få mycket genomgripande konsekvenser för den säkerhets- och försvarsindustriella bas som är verksam i Sverige. I syfte att lägga kraft på de viktigaste frågeställningarna fokuserar inlagan på behoven av materielspecifika och samlade bedömningar från fall till fall samt följdleveranser.

Det försvarsindustriella landskapet – globala marknad men nationell lagstiftning

Säkerhets- och försvarsindustrin har genomgått genomgripande förändringar under de senaste årtiondena både på internationell nivå och i Sverige. Numera kan det försvarsindustriella landskapet liknas vid ett nätverk av internationaliserade ägandeförhållanden och globala underleverantörskedjor. Försvarsindustrin är, med andra ord, globaliserad precis som de flesta andra delar av det industriella och teknologiska landskapet. Det innebär att försvarsprodukter idag ofta innehåller komponenter eller tillverknings tjänster från en mängd olika länder i syfte att dra konkurrens fördelar inom nischområden. Dessutom

skapas förutsättningarna för ny försvarsteknologi numera i hög grad på det civila området. Vidare eftersträvar de flesta upphandlande aktörer så väl internationellt som i Sverige att genomföra, allt färre, men större och ibland internationellt harmoniserade upphandlingar. I grunden medför dessa trender positiva konsekvenser då de främjar konkurrens, effektivitet, skalfördelar och kostnadsreduceringar. Men trenderna får även viktiga konsekvenser för exportkontrollagstiftningen som fortsatt, i allt väsentligt, är en nationell angelägenhet. Teknologi- och kunskapsbasen bygger alltmer på egenfinansierad forskning och utveckling och därmed oftast upphovsrättsligt ägande som resultat – samtidigt som företagen undviker att söka patent då nackdelarna överväger fördelarna. Som en konsekvens av detta blir företagets produktutveckling, kundbas, underleverantörer och samarbeten alltmer internationella. Det är SOFF:s uppfattning att den nuvarande krigsmateriellagstiftningen inte i tillbörlig grad svarar upp mot dessa förändringstrender och det ökade behov av internationell harmonisering som föreligger. Exportkontrollen bör enligt SOFF:s uppfattning därför utgå ifrån EU:s gemensamma ståndpunkt samt kompletteras med svenska riktlinjer.

I detta sammanhang finns det även skäl att särskilt belysa hur en förändrad lagstiftning skulle påverka de små- och medelstora företagen (SMF). För dessa företag handlar export främst om möjligheten att komma med som underleverantör till större internationella system. En svensk exportkontroll som kraftigt avviker från samarbetsländernas, i form av t.ex. demokrati som ett "skallkrav", skapar hinder för de svenska företagens medverkan, då ingen huvudleverantör av ett system kan bli beroende av svenska delkomponenter för den påverkan svensk exportkontroll kan medföra för hela systemet. Det skulle leda till en utveckling där allt fler aktörer på den internationella försvarsmarknaden eftersträvar att bli "Swedish free" trots att svenska system och produkter är attraktiva på denna marknad p.g.a. av kostnadseffektivt och hög teknologinivå. En sådan utveckling skulle kunna medföra särskilt allvarliga konsekvenser för SMF-företagen men även för den försvarsindustriella teknologi- och kompetensbasen som helhet då SMF-företagen ofta utgör hjärtat i innovationssystemet på det försvarsindustriella området.

Behoven av materiel-specifika och samlade bedömningar från fall till fall

Vid beslut om export av försvarsmateriel är det angeläget att det görs en samlad helhetsbedömning från fall till fall. Export till länder som genomför allvarliga och systematiska kränkningar av de mänskliga rättigheterna bör t.ex. inte beviljas. Bedömningen av mottagarlandet är därför av betydelse för exportkontrollen. Men det är även viktigt att belysa vad för typ av försvarsmateriel som ska exporteras och hur den kan användas. Den materiel-specifika bedömningen och uppdelningen av *krigsmateriel för strid* och *övrig krigsmateriel* spelar här en central roll. För att säkra att Sverige även i framtiden har en stark säkerhets- och försvarsindustriell bas som kan leverera avancerade och kostnadseffektiva produkter till försvaret så behöver denna uppdelning i lagstiftningen behållas. Kraven för förstörelsebringande plattformar och system bör vara högre till vissa länder. Men t.ex.

ledningssystem, radar och sensorer, minröjningsutrustning eller NBC-skyddsutrustning bör kunna exporteras.

I vissa fall kan försvarsmaterielexport, av exempelvis marina försvarsmaterielsystem, vara säkerhetsfrämjande genom att ge mottagarlandet förutsättningar att t.ex. upprätthålla säkra sjöfartsleder eller på andra sätt upprätthålla sin territoriella integritet. I andra fall kan det handla om export till länder som Sverige samarbetar med inom ramen för t.ex. FN:s fredsfrämjande insatser. Varje exportärende är alltså unikt och besluten om försvarsmaterielexport behöver vägas mot de säkerhets- och försvarspolitiska skäl som föreligger för exporten. I grunden handlar detta om en fortsatt prövning med totalbedömning i varje enskilt fall. Det handlar dels om VAD man säljer och HUR produkten kan användas. Ett skäl till att Sverige lyckats transformera sin säkerhets- och försvarsindustriella teknologi- och kunskapsbas efter det kalla kriget är just att Sverige kunnat utveckla en balans mellan att beakta de säkerhets- och försvarspolitiska behoven för export samt bevarat värderingarna i svensk utrikespolitik. Detta har lagt grunden för en ansvarsfull försvarsmaterielexport.

Behoven av följdleveranser

Den internationella handeln med försvarsmateriel skiljer sig på många sätt från annan internationell handel. För det första är det bara stater som kan köpa försvarsmateriel. För det andra innefattar handeln med försvarsmateriel ofta mycket stora ekonomiska åtaganden vilket medför risker och krav på tillförlitliga leverantörer. För det tredje är de åtaganden som en affärer innebär mycket långsiktiga eftersom många av de plattformar och system som levereras från försvarsföretag kan ha en livslängd upp till ett halvt sekel. Dessa plattformar ska sedan underhållas, uppgraderas och vidareutvecklas i takt med den militärtekniska utvecklingen och den säkerhetspolitiska omvärldssituationen. För det fjärde är försvarssystem, i allmänhet, inga standardprodukter vilket innebär att reservdelar endast går att anskaffa från den ursprungliga leverantören. Detta ställer sammantaget mycket höga krav på långsiktighet och leveranssäkerhet från företagens sida. Garanterade följdleveranser och möjligheter till uppgraderingar av de plattformar och system som svenska företag exporterar är helt avgörande för att företagen ska kunna ha förutsättningar att exportera sina plattformar och system. Sverige åtnjuter ett starkt renommé på den internationella försvarsmarknaden som en pålitlig och långsiktig partner i dessa sammanhang. Skulle svensk lagstiftning förändras vad gäller förutsättningarna för dessa långsiktiga relationer skulle det ha genomgripande konsekvenser för de företag som är verksamma i Sverige. En eventuellt förändrad lagstiftning som begränsar förutsättningarna för följdleveranser skulle slå speciellt hårt mot de företag som är verksamma inom stridsflyg-, ammunitions- och eldrörsområdet.

Utredningen bör därför ta hänsyn till att livscyklerna för försvarssystem kan uppgå till mer än 40 år. Behov av följdleveranser, uppgraderingar, service och underhåll bör beaktas. Delkomponenter ingående i större system bör beaktas i särskild ordning vid en förändrad syn

på ett enskilt land. Ett sådant tidigare åtagande innebär ett ansvar för försörjning av dessa system och komponenter under hela dess livscykel gentemot det enskilda landet. I ljuset av detta framstår det som rimligt att de krav som Sverige ställer vid upphandlingar av försvarsmateriel när det kommer till försörjningstrygghetsfrågor, följdleveranser och förutsättningar för vidmakthållande och uppgraderingar också ges till andra länder när företag i Sverige exporterar försvarsmateriel.

Robert Limmergård
Generalsekreterare
Säkerhets- och försvarsföretagen (SOFF)